

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K. 12 — Za pò godine K. 6 — Za Šibenik na godinu donošanjem u kuću K. 12. — Za Inozemstvo na godinu K. 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini br. 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi, priobćena pisma i zahvale tiskaju se po 30 para peti redak ili po pogodbi. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Hrvatska politika.

I. O politici govori se i previše. U koju god novinu zaviriš, kojoj god skupštini prisustvuješ, s kim god progovoriš uvijek ti zujti u ušima zvučna riječ: politika. A što je u stvari? To, da se o politici previše piše i govori, ali da se malo razmišlja, a još manje radi. Da se mnogo govori i piše ne treba dokazivati. Da se malo misli, a još manje radi, vidi se po plodovima te naše politike: razdieljeni smo na različite tudjinske uprave i s nami svukud tudjin gospodari. Još imademo i tu spoznaj, da se od tudjina ne ćemo moći osloboditi, ako ovako uztraje, jer nam manjkaju za to skoro svi uvjeti.

Ovo je današnje naše stanje bez poljepšavanja i bez pretjerivanja, jer evo Banovina je u vlasti Pešte odnosno Beča; Dalmacija, Istra, Bosna, Hercegovina, ako hoćemo i slovenske zemlje, nisu nego podvornice moćnih gospodara, koji u ovim zemljama rade što i kako hoće. Narod ovih zemalja u današnjim okolnostima nema odlučujuće riječi, on nije gospodar sama sebe, niti može po svojoj volji da sa svojom imovinom i plodovima svoga rada raspolaže. Ne samo, nego ovaj narod je tako razciepan, da je jedan dio prema drugom inozemac, a i cijeli narod je, na neki način, sam prema sebi inozemac, jer niti ima svojih zakona, niti svojih vlada. Skoro možemo reći da je naš narod bez prava i bez domovine, jer što on vriedi, što on računa među narodima, koji su svoji gospodari, koji imadu svoju domovinu, koji su došli do međunarodne osobnosti svoje misli i svoje volje?

Odgovorimo li na ovo pitanje bez obmane, vidit ćemo, da narod hrvatski nema nigdje i na nijednom polju međunarodnog života ni glasa, a kamo li uvažanja ili predstavnitstva.

A ipak narod hrvatski je i svojim brojem i svojim položajem veći i važniji nego su mnogi drugi narodi koji su se dovinuli svoje slobode, svoje države, svoje osobnosti. Možemo ići i dalje pa utvrditi, da je narod naš u svojoj ukupnosti i darovitiji nego su drugi, pa uza sve to ostao je za njima u svemu, što čini narod pravim političkim narodom.

Uzroka tom zastojaju ima mnogo, od kojih ćemo nabrojiti samo najvažniji, a taj je da naš narod zadnjih četiri stotina godina nije znao ili nije mogao voditi hrvatske politike. U ovom godinama svoje zle sudbine on je bio i rob Mlecima i sluga Austrije i svaciji i sve, samo nije znao raditi za se. Bio je pokoran i služio je. Za sebe nije ništa tražio nego da bude vjeran i onda kad mu je tudjin imitavao sve što je boljega imao. Molio je i zadovoljavao se praznim riečima. Moleć i prosjaček postao je rob i prosjak, koji je trpio i napokon morao trpiti da mu se domovina osiromaši i razudi na komadiće. Posljedica je toga bila da nije više ni shvaćao što je to narodni život, ponos, veličanstvo i slava. Trazio je to sve na razbojištima, u prahu i olovu, u ranam, u krvi prolijenoj po poljanam Europe, ali ne za svoju domovinu, za svoje ime, za svoju čast, za svoj napredak i za svoju budućnost, nego za tudjinske protibke.

I do toga stepena je naš narod bio utučen da je težkom mukom pregarao svako tudjinsko gospodstvo. Naši ljudi su plakali nad propašću i onog mletačkog lava, koji im je oglodjao meso do kosti i zemlju ogulio do kamena.

O bivšoj Granici i ostalim krajevima naše domovine pod tudjinskim štopam i ne govorimo, samo izićemo činjenicu, da je čudo što u našoj domovini zive još pokoljenje, koje je ljudsko i imade ljudsko obličje. Nakon skoro četiristo godina robstva i svega ostaloga što je snjim spojeno, ako možemo još i kazati, da smo živi, da smo svoju narodnost sačuvali i da smo ljudi, to možemo zahvaliti jedino obstojnosti što je naš narod bio prilično od naravi jak i sposoban da podnosi sve nevolje koje se od ljudskih stvorova podnieti mogu. Možemo to zahvaliti i onim pojedincima, koji su shvaćali narodnu nevolju i htjeli narod od nje osloboditi. Onim koji su pali žrtvom tudjinske pohlepe i osvete, te narodne ljubavi. Ali najviše je do-

prinielo za naše narodno užužvanje ono pučanstvo koje je kao srašteno sa zemljom i koje kao da iz zemlje niče i za zemlju žive. Seljaštvo hrvatsko, najviše ugnjetavano, najjače izrabljivano bilo je i ostalo je najvećim, najtvrdjim, nepredobivim bedomom naroda svoga.

Ono je moglo biti u svomu neznanju pokorno gospodaru, ono je pače bilo grjavljeno guljeno, upotrebjeno za sve i proti svakomu, ali uza sve to ostalo je vjerno svojoj zemlji, svojem jeziku, svojoj narodnosti i tako sve to užužvalo.

Na taj način po samoj prirodi svojoj naš narod, i ako bezpravan, imao je ipak njeku vrst politike, njeku vrst samoobrane.

Naravno da je sve to bilo malo prema jakosti i zloći neprijatelja, gospodara naših, jer dok su drugi narodi nastojali da gospoduju ili se od tudjinskog gospodstva oslobode, mi smo bili sretni ako smo mogli narodno obraniti se.

Politička državna obrana našeg naroda nije bila istovjetna sa onom prirodnom bezpravnog pučanstva, niti je bila u rukama većine nego u rukama povlaštenika, pojedinaca, koji su, po sebi slabi i malobrojni, mogli malo što i uraditi, pak su obično samo molili ili najviše prosjedovali, a tudjinac je uzprkos zakletva, obećanja, laskanja, uzprkos molba i prosjeda radio što je htio. Jedini povlaštenici, koji su htjeli oružjem izvojevati poštivanje narodnih prava, bili su od krvnika ulovljeni i udavljeni. Ostalima je išlo prema učinjenoj službi.

Narod je naš, gdje god ga bilo, čamio tada u svojoj zemlji kao sužanj u tamnici robijaša. I tek poslije dugih muka počeo se buditi. Htio je i on da postane narodom, da žive svojim životom.

Poslije umorenih velikaša Zrinskih i Frankopana, poslije graa Draškovića, Jelačića, otačbenika ilira 48. god., poslije najgore desposije došli su ljudi iz puka, Hrvati koji su radili cijeli svoj život za to, da sav narod kroz zakoniti sabor bude odlučivao svojom sudbinom.

Ti otačbenici hrvatski, kako je poznato, jesu Starčević i Kvaternik i njihovi drugovi. To su oni koji su utemeljili stranku prava i tako počeli novu narodno-državnu hrvatsku politiku. S njima, s njihovom politikom nastupa novo doba za narod hrvatski i njegov razvitak.

O toj politici mi ćemo govoriti, jer cijenimo da to nije suvišno danas, kad ta politika t. j. stranka prava ima svakovrstnih pristaša i kad se o toj politici čvarkja puno više, a misli puno manje nego teba.

Rusija.

Rat ovog kolosa sa Japanom dvostruko je ubitačan bio po Rusiju: unutrnja revolucija i finacijalno razsulo.

Da li joj je više štete nanio rat ili će još trajuća revolucija — o tom su mienja razna. Mi cijenimo, da će joj revolucija biti mnogo pogubnija.

Da oslabi njezin utjecaj uobće u Evropi, poimence na Balkanu, podjarivahu slavenski dušmani sjevernoga dobrućinu, da i nepripravni krene onamo u daleke strane, nek se pozabavi sa fanatičnim, a pripravnim Azijatom, a da njima ostane slobodna političko-nacionalna i trgovačka akcija svukud, osobito među Slavenima na jugu, kamo ih upućuje još davno zasnovani plan. Profrjdjućet ti svjetski kolonisti svoje zemlje od prenapućenosti, šireći se kao pravi nametnici, gušeći svakoga u njegovim obrtničkim i trgovačkim podvratima — proširuju se oni ko troskot po tudjim zemljama, razmiču svedj dalje granicu upliva svoga, sila svoje, a tim i daljostanja svoga naroda. — A Rusija — što ona radi?

Lakovjernost slavenska pustila se zavesti od teutonske himbe i zlobe. Narav rusoga čovjeka, birokratski izškolan, a tendenciozno odgojeno, pustila se zavesti i tako oslabiti, da sada od nje nitko ne može očekivati nikakove materijalne pomoći ni u kakvom obliku. Mi tako sada ostajemo osamljeni ne izčekujući od braće svoje ni same moralne pomoći.

Samodržtvo, bilo ono usredotočeno u jednoj osobi ili u više njih, jest vlast nametnuta narodima, jest puka sila, i kao takova nije narodna, jer je protunaravna. Obuzeta, zadahnuta krivim načelima o ljudima, društvu i vlasti, utvara se, da su narodi radi nje. A to i jest uprav glavni izvor bludnje njezine to je stanovite, koje se kosi sa zdravim razumom i sa pravim temeljnim načelima svega čovječanstva; načela su to, koja se protive pravici i jednakosti ljudi. Nije narod dakle na svijetu radi vlasti, nego je vlast radi naroda. Ova prirodna načela, od Boga uciepljena u dušu čovjekovu, bila su i jesu još bitno svojstvo svih slavenskih naroda, koja svojstva podržala su u njima pravi pogled raznih društvenih krieptosti, osobito pobožnosti, pravde, gostoljublja i demokracije, pojmljujući ovu kao načelo o jednakosti ljudi u kršćanskom smislu.

U Rusiji, iz srdašca jednog dijela nekih stališa, kao da je ovih glavnih plemenitih svojstava počelo nestajati. Autokracija vlada u političkom, a od Petra Velikoga i u vjerskom području. Pojedinci sa svog položaja, nadahnuti inrodnim učiteljima, koji se od vjajkada — odkad su susjedi jedan drugomu — uvlače poput lukavih zmija otrovnica da u svojstvu prijatelja prosvjetitelja truju rusku slavensku dušu — ti su pojedinci, koji sačinjavaju sadašnji ruski režim, stali na vrat ruskom narodu, da ga — hotice ili nehotice — upropaste. Nego, eto narodna se ruska duša počela osvješćivati. Zlo je, što se još ne može naći muž da svede i ujedini borce, pak da složni prionu i odaberu prikladna sredstva, e da stupajući pravom stazom, do pobjede dodju.

Promišljajmo na pripreve, koje se čine na izbore za treću Dumu, reč bi, da te ideje još nema. Na sadašnje upravitelje ruske vlade, na danas vladajuće autokratske čimbenike puno i puno djeluje, još upliva rieč himbe i zlobe, duh, koji je vazda priečio narode da se srede.

Rusija poznađe prošlost, vidi barem što u sadašnjosti pangermanizam u Poljskoj radi; pa ipak ostaje nečutljiva, dopušta grozni atentat na bratski poljski narod. Ni pò jada, kad bi ruska autokracija samo pasivna stajala prama toli plemenitom i izobraženom svojem bratu; ali ona još hoće da sliedi u toj nepravdi zajedničkog slavenskog neprijatelja. Izpravila je dosadašnji izborni red za Dumu tako, da će stara poljska kraljevina, mukotrpn poljski narod, jedva moći dobiti 14 svojih poslanika, i to da bi mogli svi biti pravi rodoljubi Poljaci!

— Od proglašenja ustava Poljaci nisu nikad predni sa granice ozbiljna, dostojanstvena, pravdna i zakonita držanja prama vladi. Za vrijeme rata s Japanom vjerno se i hrabro poneli boreći se za dom, za cara. Bunili su se razni ruski narodi i vojska, nicala stranke i komiteti i najradikalnijim, opakim sredstvima priečili vladu u njezinu djelovanju, dapače mnogi se očito pokazale neprijatelji i vladi, dinastiji ruskog naroda i istog ruskog društva. Poljaci pak — izazam možda kojeg pojedinca — ne dadoše se na liepak kao 1861. godine i ostadoše u najlojalnijoj oporbi. A eto, kako ruska dvorska kamarilja nagradjuje to njihovo korektno, rodoljubno i lojalno držanje! Sugestovana od vječnih ipnotista njezinih, tobože da uredi što je moguće uspješnije unutarnje odnose svoje, ograničuje izborni red da privedi tobože skrajnje elemente, a kad tamo, taj novi izborni red očito je stvoren za to, da poljačke reprezentante iztisne. Ovo je baš po receptu Dranga! Braći svojoj, najkulturnijem, najkonservativnijem narodu svome, Rusija zatvara vrata treće Dume svoje!

Ovo je jedan od najeklatantnijih dokaza, da neprijateljski komando vrši još svedjer velik upliv u Rusiji, pače da u njoj uprav gospoduje. Kako ih tlači u svojoj kući stara naša krvnica, postizava da slično postupaa prama njima, prama rodnoj braći svojoj, i isti Rusi. A ne bi li pametno bilo da Rusija promieni pravac?

Da je ruska diplomacija bila uvidjavnija i rodoljubnija, ona bi svoj pogled bila okrenula prama Berlinu, a ne na iztok prama Koreji, pa

da bi — što se ni pomisliti ne može — i poraz dočekala, ne bi bio donio toliko zlih posljedica, ne bi mogao biti nikada toliko nesretan i strašan, koliko onaj pretrpljen u Aziji. S druge strane, ma kad bi i najgori svršetak bio, donio bi bio velikih koristi po nju, po Slavene uobće, a odahnno bi bio i još tkogod, t. j. i sva Evropa.

Hora je da se Rusija sabere, da sve svoje sile uredi, da se pomladi štiteći prve principe kršćanskog morala u svojem još nepokvarenou narodu, sredivši, na što je moguće široj podlozi, odnose među raznim plemenima i među carem i narodom. Nek se otrese od upliva, koji joj dolazi sa strane drugog susjednog rođjaka, nek se nadadne čitum kršćanskim i slavenskim duhom, neka stvori nove ljude, i Rusija će se obnoviti.

Nenadna viest.

Na 10. listopada otvara se austrijski parlament. Ova je viest iznenadila sve političke krugove s ovu i s onu stranu Litave. Nešto se izza brda valja. Situacija je na jednom postala mutna. Između austrijske vlade i zemaljskog odbora kraljevine Češke bi utanačeno, da će se sazov bečkog parlamenta odgoditi tamo do svrhe listopada, jedino da bi česki sabor mogao u ovoj sezoni svršiti važne gospodarske poslove. Na jednom se zabacuje ovaj između vlade i českok zemaljskog sabora utanačeni ugovor, a savjzile se na brzu ruku bečki parlament. Koji su razlozi prisilili centralnu vladu u Beču na ovaj korak? Neuspjeh pregovora o austro-ugarskoj nagodbi? Drugih važnih razloga ovih posljednjih dana nije izbilo na površinu. Zbilja neuspjeh nagodbenih pregovora? Jest! Na 10. listopada sastaje se ugarski parlament. Na 10. listopada, ako se do toga dana ne pokore magjarske stranke željama njihovih vodja, koji su se pred malo dana bili uputili u Beč u dobroj nadi da potpišu osnovu austro-ugarske nagodbe, ovi će biti prisiljeni, da ne izgube prestiž kod stranka, da u ugarskom parlamentu bace svu krivnju na austrijsku vladu, jer nije došlo do suglasja u pitanju nagodbene osnovice. Oni će sa ministarske stolice poručiti cielom magjarskom narodu, da im narodni ponos nije mogao dozvoliti, da potpišu takovu nagodbenu osnovu, koja bi uz ostale gospodarstvene prilike određivala povišenje godišnje kvote, i koja bi zasjecala u pitanje austro-ugarske banke.

Na ova dva zahtjeva austrijskih ministara ne moguće pristati magjarski ministri, i jer magjarske stranke zahtjevaju od ugarske vlade, da ona već na 10. listopada, na sami dan otvora ugar, parlamenta dade konkretni odgovor vrhu pitanja nagodbenih pregovora, to se je i austrijska vlada požurila da sazove austrijski parlament, da i ona uzmogne članovima carevinskog vieća u isti dan, kada će se na nju napadati u Pešti, prikazati pravog krivca, koji je onemogućio sporazum u nagodbenoj osnovi.

Toliko za danas. Mi ćemo se u jednom od narednih brojeva pobliže osvrnuti na preuranjeni otvor bečkoga parlamenta.

Pismo iz Zagreba.

22. rujna.

„Hrvatska Rieč“ osvjetlila je u više navratka amošnje odnošaje i dosta je rekla. Ali ikazati sve — nije moguće. Među negdašnjim istomišljenicima i ličnim prijateljima rastu dnevno trvenja. Tko pošć na misli i radi, valja da se kloni politike, koja je sada u Banovini, a osobito ovdje, za špekulante i lopove, koji hoće da na njoj grade svoju budućnost. Iskreni i pravi rodoljubi više puta su doživjeli ne samo ulčarskih napadaja i fakinskih insulta, nego i anonimnih prietećih pisama. U Dalmaciji bilo je borba s „Talijanima“, sa Srbima, ali čovjek nije nikad bio tako izložen, kao što je u ovo doba amo — u Zagrebu!

Ovakovo je stanje stvorila amo politika i hajka frankovaca. Njihovo je to oružje, koje im je namakao vodja. Kad se pomisli na sve to, na borbu vodjenu takovim sredstvima, onda je jasno, za što M. Starčević, Pavelić i drugi

nisu osjećali snage, da dalje vode onu započetu borbu proti zloduhu Franku, nego su se od nevolje prilagodili prilikama. Za takove vrste borbe nisu poštteni Hrvati stvoreni. Tko zna sve, ne može da osudjuje Dra, Milu Starčevića. Čudo je, što još u Hrvatskoj imade ljudskog obličja nakon trista i osamdeset godina austrijanštine, četrdeset godina nagodbe, a dvadeset kluenovštine. Tek spomenute pojave plod su tih tuđinskih vladavina. Ako Hrvatima ipak uspije otjerati Rakodczaya, onda će politika ričke rezolucije pokazati još jednom, da je jaka, moćna i zdrava.

No, — to će znati da osujeti Frank. On i Rakodczay potpuno će uspeti, jer se korupcijom dade puno toga izvesti, proti čemu je slaba radnja nekolicine poštenih. Frank pod krinkom radikalne politike i pod cimerom „Velike Hrvatske“ silnim novcima truje i vara neuki narod, a Rakodczay će njegovom pomoću u mutnu lovit što bude hito, jer je svim vidljivijim i iskrenim patriotama dosadila ovakova nepoštena borba, ova harangua podlih vikača i zagrizenih špekulanata proti svakom rodoljubnom nastojanju. Nemojte se za to čuditi, ako Rakodczay uspije u budućim izborima dobiti većinu. Do nje će mu pomoći Frank, a da se ne izloži, ostat će i u nadalje u lojalnoj opoziciji, dok od kraja ne poživni hrvatski narod na veselje i radost njegovih gončina.

Promislite, ovo se sve doživljuje od testamentarnog nasljednika Dra. Ante Starčevića! On uzkrizuje kluenovštinu, on pogodjuje tuđim uplivima, on baca čitli hrvatski narod za stotine godina natrag u njegovoj divskoj borbi za slobodu i jedinstvo Hrvatske! I za sve to taj zloduh, ta sramota, taj izmečar nalazi ljude, koji mu kliču, koji mu služe, koji mu nasjedaju!!

Frank u svome „Hrvatskom (!) Pravu“, a Rakodczay u svojim „Narodnim (!) Novinama“ potpuno se slažu. Štede se međusobno, a skupno najgadnijim površama jurišaju na koaliciju, hoće da ju svedu na veselje Magjara! Frank, taj veliki protivnik ričke rezolucije, taj veliki neprijatelj Magjara, radi danas njima u prilog, on ih pomaže, jer su takli hrvatski narod u živac u pitanju jezika na željeznicama. Frank će se uvijek naći proti interesima hrvatskim i uvijek će biti radikal i opozicionalec, dok bude imao oko sebe svoju vjernu vižad.

Za to je on dobro plaćen, ali je ujedno i kavaler, jer zbija njegova garda kao Elegović, Peršić, Hades Zatluka i drugi u Zagrebu i vani u pokrajini živu razkošno kao mali lordi, premda su bez službe i ne imadu ništa svoga. Frank ih plaća, ali nitko ne zna odakle. To znade on sam. On kaže, da su oni suradnici „Hrvatskog (!) Prava“ i da list imade toliko prihoda, da ih može gospodski plaćati i suviše trošiti za agitaciju i za izbore. Ali to nije istina, jer „Hrvatsko (!) Pravu“, kao i svi drugi zagrebački dnevnik, osim jednog „Agrarner Tagblatt“, imadu svaki najmanje po 20.000 K deficita na godinu i kod svih listova plaćaju deficite patrioti. Tko Franku plaća, to znade samo on, jer on sam vodi sve račune, u koje nitko ne smije zaviriti.

Ovo vam je vjerna slika današnjih prilika. Te su prilike, kako vidite, takove, da moraju već svakome otvoriti oči. Nadat se je, da će do toga brzo doći. Onda će na jednoj strani ostati Frank sa svim mogućim neprijateljima hrvatskoga naroda, a s druge strane hrvatski narod sa svim njegovim prijateljima. Tko će biti jači?

O Rakodczayu i drugim dnevnim prilikama i neprilikama ne treba da vam javljam ništa, jer to sve sazajete iz zagrebačkih novina. Hotio sam vam samo prikazati suštinu odnošaja.

Jezično pitanje.

Pred otvor sabora naše se je pokrajinsko novinstvo obćenito bilo pozabavilo ovim važnim pitanjem i u jedan glas tražilo je, da se ono u sadanjem zasjedanju moro već napokon riešiti. Poslie vladine izjave, koja ide za tim, da nas još jedan put izgra, o jezičnom se pitanju malo ili ništa već ne piše i ne govori, i izgleda, da će se pustiti neka se stvar još zaže. To dokaziva upravno nemoć, koja se ne da ničim opravdati, a kojase najbolje očituje u zazornom raspoloženju dobrog dijela naših zastupnika, kojih i nema u ovom zasjedanju i ako se je unapried na sve strane govorilo, da će ono biti važno pravu najviše radi jezičnog pitanja. S najvećim prikorom konstatiramo tu žalostnu pojavu, koja najbolje očituje kako se kod jednog dijela našeg zastupstva ozbiljno shvaćaju najznamenitija narodna pitanja i kako se bez jednodušnog odpora i prosjedne propuštaju ponovne ponizujuće vladine izjave, ko-

jima se samo nastoji odgadati pitanje ne na najbliže vrijeme već na neizvjestno vrijeme.

Smatramo zgodnim priobćiti ovjude medjutu i našim čitateljima, što je glede ovog pitanja donela nekidan uvažena zagrebačka „Hrvatska“:

„Već skoro pol vieka jezično pitanje na dnevnom je redu u Dalmaciji. Ono je neprekidno kroz ovo doba bilo predmetom pretrisanja u saboru, carevinskom vieću, predmetom vladinih naredaba i rješidaba vrhovnog upravnog sudišta, a da još danas pitanje samo čeka još uvijek svoje riešenje. Ponajprije red mi je iztknuti, da pitanje unutarnjeg uređovnog jezika kod civilnih vlasti u Dalmaciji ima se lučiti od pitanja državnog jezika (ili kako Niemci kažu: Allgemeine Vermittlungssprache).

U historijatu jezičnog pitanja u Dalmaciji izbijaju ovi glavni momenti:

I. Stanovište vlade da je uredba uređovnog jezika isključivo posao vladin i eksekutivne vlasti;

II. U predmetu jezičnomu predstavnici Dalmacije na saboru u Zadru i na carevinskom vieću u Beču nisu nikad priznavali nadležnost carevinskog vieća;

III. Ne obstoji nikakav zakonski propis, po kojemu bi unutarnji jezik državnih vlasti imao biti talijanski.

Odmah nakon uvedenja ustava jezično pitanje izbilo je na javu. Tako je u prvom dalmatinskom saboru god. 1861. primljen predlog Pavlinovićeve, da bude dozvoljeno govoriti u saboru talijanski i ilirski i da govori, izrečeni u hrvatskom jeziku, budu prevedeni na talijanski i tiskani u saborskim izvješćima. Svakako je uređovni jezik sabora bio talijanski, koji je bio uređovnim i u svim granama javne, državne i pokrajinske uprave u Dalmaciji.

Iztknuto je, da ne postoji nikakav zakonski propis, po kojemu bi unutarnji jezik državnih vlasti imao biti talijanski. Interesantno je u ostalom, da je 24. travnja 1815. car Franjo I. izdao carsku povelju, kojom se u Dalmaciji uvadja gradjanski postupnik, a ta je povelja izdana na talijanskom i hrvatskom jeziku. Taj gradjanski postupnik bio je ona isti, koji su Mlečani uveli u Dalmaciji još godine 1803., što je u carskoj povelji izričito iztknuto. I baš na tom mletačkom gradjanskom postupniku, koji u §. 14. sadrži: „Le parti non meno che i loro patrocinatori dovranno nei loro atti servirsi dell' idioma italiano“, t. j. „stranke kao i njihovi odvjetnici moraju se u svojim spisima služiti talijanskim jezikom“, osnivali su dalmatinski talijanaši i autonomnašii pravo talijanskog jezika kao uređovnog, dočim su Hrvati i Srbi tvrdili, da je već tim, što je carska povelja 24. travnja izdana u oba jezika, priznata slobodna uporaba i hrvatskog jezika u uređovanju. U oba jezika izdane su još dvie carske povelje iste godine, jedna od 10. travnja o ustanovljenju prizivnog suda i višeg kriminalnog suda u Zadru, u kojoj se na koncu veli: „Ove kraglieve odluke jesu očitovane običajnim načinom u oba jezika na opchieno razumljigne i upravljegne“.

God. 1862. vlada je izdala naredbu, da se po mogućnosti uvede hrvatski jezik za sudbene poslove, nu ova naredba nije bila provedena.

Dne 1. prosinca 1866. ministarstvo unutarnjih posala, u dogovoru s ministarstvom pravde odredjivalo je, da se nitko odsele ne prima u stalne službe državne u Dalmaciji, ako ne dokaže, da temeljito zna jezik italijanski i ilirsko-dalmatinski“.

Izgledalo je, da će jezično pitanje skrenuti u prilog hrvatskomu jeziku, kada je glasovan članak 19. državnog temeljnog zakona od 21. prosinca 1867., koji odredjuje, da država priznaje ravnopravnost svih zemaljskih jezika u školi, uređima i javnom životu.

Naredbama 20. veljače 1869. ministarstva unutarnjih posala i 26. veljače 1869. ministarstva pravde uređena bi uporaba jezika kod vlasti, od tih ministarstva zavisnih, u dopisivanju sa strankama.

Naredbom od 20. travnja 1872. odredjivalo se, da su političke i sudbene vlasti dužne riešavati podneske u onom jeziku, u kojem su podneseni.

Ipak, uzprkos svim tim naredbama, hrvatski jezik ostajao je u položaju, u kojem je i prije njih bio. Pače, rješitbom 28. studenoga 1882. vrhovni sudbeni dvor u Beču odredjivao je, da stranke, uzprkos postojećim ministarskim odredbama i državnom temeljnom zakonu, ne smiju se poslužiti hrvatskim jezikom.

Očevidno je, da je tome jezičnom stanju bio najjači oston § 14. gradjanskog postupnika, pa za to su naši zastupnici na carevinskom vieću pregnuli, da se taj paragraf preinači.

I zbija, dne 25. svibnja 1883. izišao je zakon, po kojemu § 14. gr. p. glasi: „Jedna i

druga stranka i njihovi pravni zastupnici imadu se u svojim govorima služiti kojim od jezika, što su u zemlji običajeni“.

Ovo vriedi i danas, pošto zakon, kojim je bio proglašen novi gradjanski postupnik, nije ga stavio van kriposti.

U saborskoj sjednici 9. srpnja 1883. Pavlinović i dr. prikazaše predlog, po kojem je sabor izazivao želju, neka se u sv. cc. kk. uredu u Dalmaciji — izim vojničkih — uvede narodni jezik hrvatski ili srbski kao unutarnji i vanjski službeni jezik — nu ovaj predlog nije ni došao u razpravu, jer je sabor nenadano bio zatvoren.

Taj je predlog došao u pretres sliedećeg zasjedanja u god. 1884. te ga je sabor i primio. Na ovaj saborski zaključak stigao je odgovor namjestničevim dopisom od 27. kolovoza 1886. — kojim vlada izjavlja, da nije moguće ob ovom predmetu izdati naredbu prije nu što se dovrše dogovori s dotičnim središnjim vlastima.

Nego već otkinom 9. prosinca 1886. vlada izjavlja, da se ona „ne nalazi u stanju da uvaži pitanje o uvedenju hrvatskog jezika, kao uređovnog jezika, kod civilnih vlasti u Dalmaciji“.

Sabor je na ovaj vladin odgovor ponovno u sjednici od 20. prosinca stvorio zaključak u pitanju uređovnog jezika, a slične zaključke ponavljao je svake godine neprekidno do danas — naravski bez uspjeha. Paralelno sa zaključcima sabora išao je rad naših zastupnika na carevinskom vieću. Počam još od g. 1883. naši zastupnici stavljali su više upita, a da ni ne dobiše odgovora. Za Badenijeva ministarstva bile su najljepše nade da će se jezično pitanje riešiti u prilog narodnim zahtjevima. Nu, Badeni morao je otići, a nakon njega izmijenilo se više ministarstva — ali riešenja jezičnog pitanja nije bilo.

Ovo je čekalo ministra predsjednika Koerbera i baruna Handela. Barun Handel najavio je u saboru god. 1903. skorašnje riešenje tog pitanja, te je strankama podastro temeljna načela za uređenje istoga. U tom eleboratu na obće začeđenje davalo se mjesta njemačkom jeziku, koji je imao služiti za dopisivanje s vojničtvu, za predsjedalo uređovanje na mjestničtvu i za dopisivanje sa eventualnim vlastima u Beču.

Dobro je poznato, da su ta temeljna načela propala, jer je čitli sabor kó jedan čovjek, bez razlike stranaka, skočio proti invaziji germanizacije.

Došao je domaći sin, gosp. Nardelli, koji je u sjednici od 16. listopada 1906. izjavio:

„Još mi je nešto priobćiti visokom saboru o jednom predmetu, koji živo interesuje zemlju i njezimo visoko zastupstvo, t. j. o skorašnjem riešenju jezičnog pitanja. Dotična osnovna već je sastavljena, pa biva sad predmetom razpravljanja pogledom na potrebe pojedinih grana uprave medju zanimanim centralnim oblastima, te će u najkraće vrijeme vlada imati čast da je vašim pouzdanicima podnese, da se o njoj uzmgonetie izraziti, a da se jednom ovo pitanje, s obzirom na karakter zemlje, postojeće okolnosti i potrebe službe, uzmgone konačno riešiti prama više puta izraženim željama.“

Sva ta obećanja ostaše — ludom radovanje!

Vlada je pri otvoru ovog saborskog zasjedanja ponovno dala jednu izjavu u jezičnom pitanju, ali sad ne govori o najkraćem vremenu, o skorašnjem riešenju, već kaže, da će se jezično pitanje riešiti u najbliže doba, a još prije konca ove godine bit će preko namjestništva priobćena pouzdanicima stranaka temeljna načela“.

Ovo su stare austrijske formule. Vlada u razpravi zakonske osnove o nagodbi s Ugarskom treba podpore naših zastupnika, pa zato kojekakovim obećanjima hoće da ih drži privezane.

U saboru razvit će se razprava o jezičnom pitanju prigodom prorazuna.

Od te razprave mi se ne nadamo ničemu. Pitanje će i nadalje ostati u istome stadiju, te će tako završiti i ovaj saborski rok, a da se u pogled ovoga ne će bit ništa polučilo.

Vladi treba onda da odgovori narod. Budući saborski izbori moraju bit provedeni u znaku jezičnog pitanja u Dalmaciji i u znaku našeg najživotnijeg pitanja, t. j. sjedinjenja. Za to dvoje treba da novi sabor povede odlučnu borbu, taj sabor mora bit takav, da se vlada ne bude smjela dalje igrati dosadašnje igre ni dolaziti predanji s dosadašnjim izjavama. Aut, aut. Ili jezično pitanje mora bit uređeno, ili ne će bit saborisanja.

O ovome mora da odluči narod kod skorašnjih saborskih izbora.

Još o americkanskoj lozi.

Kako već u više navratka spomenusmo u „Hrvatskoj Rieči“, naš će težak ove godine biti na tantalovim mukam glede dobave americkanskih loza, ako ih uobće bude mogao odkuda i dobiti.

U vranskom državnom razsadniku ove godine ne dolazi do razdiobe više od 100.000 korenjaka i to za cijelo okuženo područje u Dalmaciji, pa i taj neznatni broj je tako rekuć sve, čim će prebrizna majčica vlada ove godine obdariti dalmatinskoj težaka; jer ključeci ovogodišnji će, po onome što smo na vlastite oči vidili, sasma slabi i nedozreli biti.

Da ključeci americkanskih podloga budu sposobni za daljni uzgoj, treba da u prvom redu pruče matičnih loza posve dozori; a ne baš protivno, kako je to na vranskom nasadu, gdje do sada niti najdoljednji prvi pupovi nisu sazoriili, nego su nasuprot još skroz zeleni.

Do malo dana počmu li padati jevenske kiše, to će na Vrani sigurno mrak ofuriti sve zeleno pruće, pa naravno da uslied toga pruće ne će moći niti na polovicu sazoriti.

Da lozovo pruće na Vrani tako slabo i kasno sazori uzrokom je donjeke, uz klimatične odnošaje te vladaju na Vrani, i pregusta sadnja panjeva u matičnjaku; jer da su loze u matičnjaku na Vrani posadjene u većem razmaku, sigurno bi bolje i pruće dozrievalo. Mislimo da je bilo vrlo nepametno škrtirati sa zemljištem u Vrani, jer ga bar tamo ima u izobilju.

Još smo jednu manu opazili, da se u matičnjaku ne odstranjivaju zaperci, što također mnogo uplivise na dozrijevanje pruća; naravno da onako gusto povezano pruće, zajedno sa zapercima ne može da u onakovom hladnom podneblju, kakovo je na Vrani, sazori.

Istina, time bi se na Vrani proizvodjalo manje ključica, ali bi ti barem bili sposobniji. Ne velimo time, da je Vrana shodna za proizvodvanje ključica, dapače ostajemo uvijek pri tvrdnji da Vrana (bar današnji položaj) ne odgovara ni za matičnjak niti za razsadnik americkanskih loza.

Ovo što navedosmo valja i za stratificirane loze, t. j. za razsadnik gotovih loza, pa nas nije nimalo začudilo čitajući u zadnjem broju „Hrvatske Rieči“, da vlada sa Vranskog razsadnika razpolaze sa ogromnim brojem od 6000 navrnutih loza!! Taj broj bi bio upravo dostatan za 6 malih uzornih vinogradica; — a to je vladi dosta.

Vlada Doljno-austrijska mnogo energičnije se zauzimalje za svog Mihela, nego za našu. Tamo će ove godine uz plaću od 100 kruna za svaku hiljadu, biti razdieljeno milijun navrnutih loza. Kamo sreće, da naša brizna razdieli našemu težaku bar toliko ne navrtaka — ne korenjaka — već zdravih i dobrih ključica.

I ovo malo ključica, kojima će vlada razpolagati za razdiobu ove godine ne će odgovarati zahtjevima, jer će biti nezrelo, pa i takovo, da će s jedne strane prut biti zreo, a s druge strane nezrelo. Naravno da od ovakovi nesposobnih ključica se ne će moći uzgajati ni zdrav ni jak panj.

Preporučamo s toga vinogradarima, koje je nevolja natjerala da naredi iz vana ili od vlade ključice, da pripaze kakovi će biti, pa da ne sade nezrele ključice, a osim toga osobito im preporučamo da slabe ključice ne sade odmah u vinograd na mjestu, jer će se slabo primiti. Slabe ključice bolje je posaditi u razsadniku, a nipošto direktno u vinogradu.

Bilo bi poželjno, da naši težaci, zapamte već jednom za uvijek, da dok se ne urede drugi zgodniji matičnjaci ili zemaljski ili obćinski, živo nastoje posaditi svoje vlastite matičnjake, iz kojih će bez moljakanja sebi privrediti zdrave i frižke ključice.

A sada malo pripisodobne kako se u Doljno Austriji, a kako u Dalmaciji promičie vinogradarstvo i dolazi u susret težakom stališu. Zemaljski Odbor Doljne Austrije razdielili će ovog proljeća medju svoje težake uz plaću:

- 19 milijuna ključica po 6 K hiljadu
- 1/2 milijuna korenjaka po 20 K hiljadu
- 1 milijun navrnutih loza po 100 kruna hiljadu.

Bezplatno se loze tamo ne diele. Naš dalmatinski težak bio bi sretan kada bi imao tako zauzetan zemaljski odbor, kao što ga ima Doljna Austrija, i kada bi polovicu toga mogao za svoje novce dobiti. X.

Sabor u Zadru.

Sjednica 23. rujna 1907. Predsjednik otvara sjednicu u 10 sati pr. podne. Prikazano je 18 upita: Bjankina, Dra. Majstrovića, Perića, Dr. Trešića, Vukovića, Prodana, Klučica, Simića.

Dvor. savj. Tončić odgovara na razne upite.

Prezlazi se na dnevni red.

Prosljednica je finansijskom odboru zakonska osnova o nabavi sa strane obćina školskih pomješćak i stanova za ravnanje učitelje pučkih škola.

Izvestitelj zast. Milić izvješćuje o zakonskoj osnovi, kojom se proglašuje predmetni put što se ima sagraditi iz Obrova do Oračaca, te na ime upravno-gospodarstvenog odbora predlaže da osnova bude primljena.

Prodan glasovao će za predlog izvjestitelja, ali veli, da bi koristinja bila izgradnja puta preko Bukovice; stoga stavlja predlog, kojom se pozivlje vlada da prinese za gradnju ovog drugog puta.

Milic prigovara Prodanu, ali izjavlja, da će za njegov predlog glasovati. Zatim bi osnova primljena u drugom i trećem čitanju. Predlog Prodana biva također primljen.

Zast. Ribčić kao izvjestitelj školskog odbora izvješćuje vrhu zakonske osnove glede uređenja beriva učitelja posebnih tečajeva. Školski odbor preinačio je osnovu Zemaljskom odboru. Za učitelje teorije određuju se tri razreda plaće od godišnjih Kr. 2000, 2250, 2500; 4 petogodišnjice po 300 Kr., a zadnje dvie po Kr. 350; za učitelje praktične ustanovljuju se tri plaćevna razreda od 1200, 1300, 1400; te 4 petogodišnjice po Kr. 150 u zadnje dvie po 200 Kr.

Ova osnova biva preinakom predloženoj od školskog odbora biva primljena bez razprave u drugom i trećem čitanju. Na upravno-gospodarstvenog odbora prelaze osnove: o preinačenju nekkih šš obćinskog pravilnika; o popunjenju zakona 17 novembra 1880 o odredbini na uvov piva i žeste; o proglašenju puteva na otoku Hvaru predmetnim.

Primljena je u drugom i trećem čitanju zak. osnova o nagradam za predavanja vjeronauka.

Milic referira vrhu zakonske osnove, po kojoj se broj prisjednika ima sniziti na četiri, na ime upravno-gospodarstvenog odbora predlaže, da se preko predloga Zem. Odbora predje na dnevni red, i da tim ostaje u kreposti odredba da broj prisjednika ima biti od pet.

Predlog Milića primljen je.

Biva također primljen konačno predlog, da se kod Zem. Odbora ustanovi mjesto pristava sa pravničkim naukam.

Zast. Milić na ime upravno-gospodarstvenog odbora prikazuje zakonsku osnovu za ustanovljenje nove obćine Poljičke.

Ova osnova biva upućena na odbor „ad hoc“, u koji su odma izabrani: Dr. Pero Čingrija, Trumbić, Biankini, Kulišić i Žilhotto.

Čita se zatim predlog zast. Milića i dr. kojom se odlučno protestira proti vladinoj izjavi vrhu uređenja jezičnog pitanja koja sadržava omalovaženje saborskih zaključaka, volje i potrebe naroda, te se izriče zahtjev da se pitanje odma privede rješavanju.

Predsjednik veli da će predlogom biti postupano po poslovniku, diže sjednicu i uručje nastaju za preko sutra. Na dnevnom je redu iz. među ostaloga, izvještaj finansijskog odbora glede prinosa pokrajine za trgovačku školu u Šibeniku.

Viesti.

Od mjestnog Školskog Vieća u Šibeniku primismo obznanu na sve roditelje ili skrbnike djece, koja su rođena od početka mjeseca listopada god 1900 do konca mjeseca rujna 1901, kao i one djece, koja su obće dužna da pohađaju svakidanju ili svećenom nedjeljnu školu, da se za školsko upisivanje prikažu kod upravitelja dotičnih mjestnih škola kroz dneve 28, 29 i 30 tek. mjeseca od. 9 do 12 sati prije podne. Ovi posljednji treba da pokažu upravitelju zadnju školsku obavijest ili izpitu svjedočbu. Roditelji ili skrbnici, koji bi ovu dužnost zanemarili podpasti će pod kazne zakonom ustanovljene. Upozoruju se suviše roditelji ženske djece iz grada da će se novom školskom godinom ustanoviti posebna ženska škola u gradu i da će upisivanje djece za tu školu slediti u iste dneve u jednoj od školskih prostorija kod Sv. Frane. Za novo ustanovljenu školu u Varošu upisivanje će slediti u upravi iste škole. Varošku mušku školu pohađat će djeca iz Varoša i Crnice. Gradsku mušku školu pohađat će gradska i dolačka djeca. Žensku gradsku školu kod sv. Frane pohađat će samo ženska gradska djeca, doćim onu kod sv. Lucije pohađat će varoška, crnička i dolačka ženska djeca.

Neredovitosti na pošti traju još uvijek, a najviše se opažaju kod razaslijanja našeg lista, prem mi nastojimo, da list predamo na poštu što je moguće ranije. Ne razumijemo za što n. pr. „Hrvatska Rieč“ dolazi u Split gotovo uvijek tekar sutradan na večer ili čak prekursa u jutro dok bi mogla i sriedom i subotom bit iste večeri tamo. Ni s brzovjarkam nije bolje, jer ove bivaju uručene više puta baš onda, kad su već sasvim suviše. Zar zbilja ne može prestatii ovaj nered? Zašto se još ne udovoljuje obćem zahtjevu i opravdanoj potrebi, da se osoblje kod ovdješnjeg poštarskobrzojavnog ureda poveća?

Krjava svadja. U noći od 23 t. mj. oko 12 sati u kafani „Sloga“ na trgu Bazilike došlo je do gustih izmedju Jose Junakovića Matina i Ive Petrića u jednoj od ćelija, te Petra Kalikalyana Bumba Antina s jedne, te Petra Kalikalyana Petrića u Ante Sredonje Ivanova s druge strane, iza kako su nešto prije toga imali teških rieči u „javnoj kući“, Kalik-Petrić i Sradonja ostadoše ranjeni na više mjesta, te

se nalaze u pokrajinskoj bolnici, a Junaković i Bumba predani su državnom odvjetništvu. Bilo bi i gdje prošlo, da se nisu našli tu najprije redar Ban, a onda redar Blaženčić, koji očitom pogibljivi životu uspješje razstaviti i razoružati te noćne megdandžije.

Požar u Jadrtovcu. Prekjučer popodne buknula je u Jadrtovcu vatra u kući, vlastitosti gosp. Karoline Mistura rođ. Matijaci iz Šibenika, u kojoj je bilo spremjeno nekoliko stotina bala siena Stipana Šare. Kasno u večer stigla je o tome viest u Šibenik, na što pohrišje tamo i vatrogasci. Kuća Misure izgorila je sasvim, a i druge obližnje pretrpjele su dosta štete. Ipak uspješje jer požar ograničiti. Žrtava nije bilo.

Vatra u borićima. Prekjučer, kad je teretni željeznički vlak oko 3 sata po podne krenuo put Splita, poletile su varnice u nasad borića za Perkovićem, koji prouzročiše požar. Polovica nasada je izgorila. Ovakove se nezgode češće ponavljaju, a mislimo, da bi im se dalo izbjeći su malo pomnje.

Paia u more. Preksinoć oko 5 sati u Docu pred crkvom sv. Dominika, ne zna se kako, pade u more dvogodišnja kćer Jose Kuzine, imenom Angjelka. Srećom tu se u taj čas trevili c. k. mjestni vojni zapovjednik gosp. Stahlberger i gosp. Klauđije Šupuk, koji je spremnom požrtvovnošću spasio od očište smrti. Priskočili i drugi, al da ne bijaše te dvojice, osobito prvoga, roditelji bi danas plakali za svojom kćeri. Pazite na djecu!

Moć bratske ljubavi pokazala prošle nedjelje na svojoj glavnoj skupštini Blagajna za Študnju i Zajmове u Vodicama. Njezinu zadrugaru Roci Jakovu p. Mate vjeronik odnio na javnoj dražbi, za K 1200 duga, čitav posjed. Ravnateljstvo Blagajne došlo u doticaj sa vjeronikom, ovaj hvalevredno oprosto K 700, a da mu Blagajna u 10—20 godina izplati samih K 500. Obzirom na filokseričnu zarazu i ako njezinu zadrugaru posjed vriedi oko K 2000, Ravnateljstvo bez privole svoje skupštine nemoglo pristati, jer još za koju godinu dotičnik ne bi mogao izplaćivati kamate 6% nit, na 5 a kamol li na 500 K. I skupština jednoglasno i jednodušno dala nalog Ravnateljstvu: da za Blagajnu kupi posjed, koga će mu preprodati netom joj povrati K 500, a ne bude li mogao izplaćivati kamatu, da će sami članovi svojim — i ako neznamim, 10 para po glavi — doprinosom namaknuti, e da Blagajna ne šteteju. Tako vam je: kad se bratska srca slože.

Upozorujemo čitaoce na oglas „Hrvatske Knjižarnice“ u Zadru na četvrti strani.

Predlog o jezičnom pitanju. U sjednici dalmatinskog sabora od 23. t. mj. zast. V. Milčić, u ime svih hrvatskih i srbskih zastupnika, prikazao je predlog, da sabor izvoli glasovati ovaj zaključak: „Sabor kraljevine Dalmacije razločaran izjavom, koju je vladin povjerenik dao pri otvorenju ovoga zasjedanja u pitanju uređenja jezika u civilnim i državnim uredima i ogorčen radi omalovažavanja njegovih prijašnjih zaključaka i radi zapostavljanja narodnog prava, prorsjeduje što se time konačno rješavanje pitanja odgadja na neizvjestno vrijeme.“

S toga sabor kraljevine Dalmacije, ostajući čvrsto pri odnosnim svojim opetovanim zaključcima od godine 1884. ovamo, kao i pri očitovanju 5. novembra 1903., što su ga o predmetu stvorili saborski klubovi narodne hrvatske stranke i stranke prava i srbski klub, zahtjeva, da vlada bez daljnje oklevanja i otezanja pristupi konačnom stvarnom rješavanju pitanja, koje ne trpi daljnje odgođe, jer predstavlja jednu prieku potrebu zemlje.“

Marko Vušković, Na 15. tek. mj. kako nam priobćuju, polučio je ovaj naš umjetnik velik uspjeh u kraljev. kazalištu u Kissingenu pri svečanij predstoju u komičnoj operi „Der Waffenschmied“ u ulozji Georga. Taj uspjeh je on polučio izva kako se je u sada dva dana pripravio na svoju tešku ulogu. Dodatno ovom uspjehu možemo javiti i to, kako nam se je nejkidan izrazila o Vuškoviću vrla naša umjetnica, kćerka glasovitog našeg kipara Ivana Rendića, koja sad uči konservatorij u Beču i koja se tamo još od svoje volje zadržava za jednu godinu, da onda stupi kao gotova umjetnica pred obćinstvo. Pričala nam je da se profesori bečkog konservatorija uvijek najradje sjećaju Marka Vuškovića i da još nisu imali onakog darovitog gojenca. Čestitamo od srca našem domorođcu!

Na obranu hrvatskog jezika. Zem. Odbor je ovih dana povratio spis finansijskom Ravnateljstvu, jer talijanski napisan. Ravnateljstvo je posle poslalo isti spis, ali hrvatski. Čast Zem. Odboru, kad je ustao na obranu hrv. jezika.

Otvorenje nove banke. Na 1. list. otvorit će austro-ugarska banka svoju filijalku u Zadru.

Imenovanje. Iz Sinja: Već smo vam brzojavili, da je u znak nepovjerenja odustalo od obćinske sjednice 13 viećnika i 3 prisjednika. Ali i s tu on 19 vaznih bio je primljen račun i proračun. Na istoj sjednici bio je imenovan tajnikom skoro neposredno čovjek imenom Grlivac su 3.600 K plaće. Natječaja nije bilo, ta što i treba, kad glasuju tas i rođaci! Tužbe na Zemaljski Odbor malo pomažu, pa eto idje kod nas još kako hoće Piero i Kruno.

Hrvatska akcija u Zadru. Organizovala se u Zadru jaka grupa hrvatske inteligencije, koja se bavi koncentracijom svih zadarskih Hrvata bez razlike stranaka. Biankini i Prodan zagovaraju misao, da se svi Hrvati u Zadru organiziraju u jedinstvenu „Hrvatsku stranku u Zadru“.

Još za jedinu obćinu. Odbor imotske krajine obratio se na sabor za ustanovljenje krajnje obćine sa sjedištem izmedju Šestanovca i Zadarja.

Podmaršal Tomičić o hrvatskim generalima. Bečki ilustrirani list „Wiener Bilder“ donasa iz pera podmaršala u m. Ivana viteza Tomičića senzacionalan članak o hrvatskim generalima, koji je poprčan sa 55 ilustracija najčuvanijih hrvatskih boraca na bojnome polju. Članak navadja po historijskim podcima sve hrvatske vojničke heroje počam od Nikole Šubića Zrinskog. Najveću važnost položio je na hrabrost Hrvata — veli pisac — car Napoleon, koji je rekao: „Le Croates ce sont les premiers soldats du monde“ (Hrvati su prvi vojnici na svijetu).

Strossmayerov koledar za g. 1908. nalazi se pod štampom, te će doskoro izići. Izmedj ostalog zanimivog gradiva sadržavat će podatke o životu i književnom radu svih nižih radnika na njeni naše liepe i naučne knjige. Koledar izdaje odbor zagrebakih gospodja za Strossmayerov spomenik, te će čisti dobitak knjige bit namijenjen u tu plemenitu svrhu.

Prenos kostiju Pavlinovića. Iz Podgora javljaju, da prenos kostiju Don Mija Pavlinovića u novi grob, urešen porsjem nezaboravnog Don Mije (djelo kipara I. Rendića), sbog nedovršenih radnja, ne će slediti na 29. o. mj. Kad će to biti, javit će odbor putem novina.

Glagoljica. U zadnje vrijeme bilo se proćulo putem novina iz Banovine, da je sveta stolica uvidila neprovedost najnovijeg svog dekreta o glagoljici, te da je odlučila isti dekret radi toga natrag povući. Medjutim najnoviji broj rimskog dnevnika „Correspondenza Romana“ iz posve pouzdana izvora doznaje, da sveta stolica ne misli ni pošto natrag povući zadnju odluku o uporabi slavenskog bogoslužja u crkvama. Prema tome bit će dozvoljeno upotrebljavati slavensku liturgiju samo u onim crkvama, za koje se može dokazati, da se je u njima pred 30 godina obavljala slavenska služba božja. — To će se morati dokazati svetosti za nadležne službene vlasti. Radi se samo o tome, da se smanji vrijeme, pred koje se je vrsila u pojedinim crkvam staroslavenska liturgija.

Radi obilja gradiva i ovog puta smo morali izostaviti: cieti podlistak, dopise i razne viesti, te ostaviti za naredni broj.

SMOKVE.

(suši: TVRDKO TVRDKOVIĆ.)
— Šta od tebe bi, Tvrđko Tvrđkoviću? !
— A evo; mudrujem.
— Kō Jesenićko mlieko koje se ne dalo kiseliti. Svugdje li te voda nosa, crna se mast od tebe gradila!
— Za ljude vladajućeg sustava puna šaka brade! Namazali bi vladina kola, da pod „bečkim milionima“ ne skrliju.
— Pasja te capa capila, a što radiš u Zablacu? !
— Pomažem sušiti smokve.
— Smokve? !
— Što si se uzirio na me, ko te je nova vrata. Da, smokve, kad niese znali šćepati sreću za perćin.
— Zablacē ... sreća! Tebi se mieša? !
— Da mi je potarabljena kao i tvoja. A zar niese mogli kupiti posjed „Valsalina“ i otrresti se vječitog kmetstva? Pa imati i vlastitu crkvu i vlastitu školu.
— Jesu, puška ih! Nego su pustili da ih Inchostriji zajaše donapokom i u školi i u crkvi.
— Robske su pasmine. Takvi smo mi svi; tko nami goropadniji gospodar, mi njemu prepoznizije sluge.
— I nije za nas nego sušiti smokve.
— Misiš! Ali polako se „bečka kola“ voze. Vladajućii sustav pričići i sušiti smokve.
— Ti si, Tvrđko, jutros na nešto nastupio? !
— Jutros! Nastupili smo mi na zlo u začecu svome, u porodu svome, u odgoju svome. Zli uroci ne će nas minuti ni u starosti našoj. A na smrtno postelju, tu djedova naših i otaca naših baštinu, oporičići ćemo ih i djeci našoj.
— Ova mi pečata Božjeg (križa se), ja te nepojimim.
— Slupcu migati; gluhu šaptati: ne ide!
— Glodam, slušam; bolan ne bio!
— Dobra je. Ubi nas vinski ugovor sa Italijom. Za ovim nadašla filoksera i ova pohara vino-

rodne predjele zadarskog i šibenskog okružja. Zašla i u splitsko, pa će dalje niz pokrajnu dok i zadnji panj domaće loze ne iztrubi. Poljodjelci, vinogradari na mukam. Od nikud pomoći. Bog visoko, a zemlja truda. Nevolja i glad pućanstvo goni u očaj — selenje u tudnju truhlost za kruhom. Ono starosti, što ostaje na topргу, udriilo u svašto, da ne crkne od gladi. Napokon dalo se na sušenje smokava. Iz njih peku rakiju, e da izbiju kakogod kracaru, da im porezni overhovoditelj ne goni zadnju oćvicu, posljednu kravicu.
— Nevolja naučića Marka ... !
— Lahko je bilo jogunici Marku konja jati i sablju pasati. Nije težaku našemu. Zabranilo mu iz suhlih smokava i peći rakiju.
— Tko? da od Boga nadje!
— Beć, brate, iz Beća našem narodu svako „dobro“, pa i to.
— A kako, za što? !
— U moju glavu prva zabrana stigla 1505.

Nastala graja. Neke se obćine brojano pritužile, i zabrana bi dignuta za onu godinu. U nadi da će biti kao i preklani, naš težak prošle godine nasušito smokava; pomoćio ih, da se ukiselo. Nadošla doba od pećanja. Neš dalje težak, vele oni iz Beća. Smokve sadrže više alkohola, a veliki obrtnici tuže se da im Dalmacija i u tome pravi utakmicu ...
— Ne ćeš, oni naši lonci i kotluše!
— Pivaj ti, pivaj za nas su: lonci i kotluše, a za bečku vladu tu su tvornice. Briga nju, što naš težak lani na hiljade kruna stetovano, i što ove godine iz smokava ne će koristovati.
— I zabrana obća? !
— Ta sve što naša pokrajina slučajno dobiva, to joj iz Beća dolazi putem milosti, pa tako i u pitanju smokava. Svakom posjedniku kotla prokazuje se jako za kućnu porabu peći rakiju iz smokava vlastitog proizvoda. Tko ima smokava, a nema vlastitih smokava; tko ima svojih kotlova, a nema vlastitog kotla, taj neka zupit više suhe.
— Ko paše pobul! Sad je otvoren Sabor, pa ne bi mogli naši zasupnici i za ovo pitanje oćegnuti uš predstavnim vladajućeg sustava? !
— To bi im bila i dužnost. Ali ... !
— Ali? !
— I oni su djeca, sinovi naših otaca. I pletu kotac kao što im i otac — suše smokve!

Naše brzojavke.

Beć, 25. Stigao je ovdje ruski ministar izvanjskih posala Iswolski. Danas ima konferenciju sa austrijskim ministrom izvanjskih posala barunom Aehrenthalom. Ovoj se konferenciji podaje osobita važnost obzirom na maćedonsko pitanje.

Budimpešta, 25. Uglavljeno je, da se nastave nagodbeni pregovori. U tu svrhu dolaze amo austrijski ministri na 3. oktobra. Magjari su uspjeli da se nastavak pregovora povede u njihovoj pristolnici. Sumnjivo je, hoće li uspjeli pregovori.

Budimpešta, 25. Većina magjarskog novinstva uzrujana je zbog posjeta rumunjskih ministara u Ugarskoj.

PORUKE.

Gosp. Milo — Dubrovnik. — Zahvaljuje prijatelji.
Dopisnik — Trogir. — Onaj dopis je pošao izgubljen. Adresirajte kako je vam preporučeno.
Nepoznanac — Zadar. — Javite se imenom bez straha, inače ne primamo.
Dopisnik — Sinj. — Dulje ne bilo prostora. Ne čudite se ako gdjeogod koji dopis ne objelodanimu. To je ili radi prostara ili vremena.
Gosp. X. Y. — Senj. Dopis „Izpod Velebita“ primismo od prijatelja istomišljenika, a tih imamo i tamo dosta. Zvijeli!

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavalatelj i odgovorni urednik Josip Drežga.

JAVNA ZAHVALA.

Sinoć oko 5 1/2 sati moja kćer Angjelka od 26 mjeseci slučajno pade u more u Docu spram sv. Dominika. Priskočiše c. k. mjestni vojni zapovjednik gosp. Stahlberger i gosp. Klauđije Šupuk, te njeka druga ćeljad. Proj dvojici, a osobito g. Stahlbergeru uspješje je vanrednim zauzimanjem i požrtvovnošću da mi spase kćer, koja bi se bez njihova prijećajca bila sigurno utopila. Budi im izražena moja žena i vječita zahvalnost, kao i moje udiviljenje na junačkom držanju.
Šibenik-Dolac, 24. rujna 1907.

Jozo Kužina Šimin

Kroz iduću školsku godinu 1907—08 tko bude želio lekcija u hrvatskom jeziku za pučke i građanske škole, kao i za niže razrede realke neka se obrati na gosp. Stepana Marčića, učitelja građanske škole u Šibeniku. Kod njega će dobiti pitanje obavjesti.

ŠIRITE

— „HRVATSKU RIEČ“!

PODRUŽNICA HRVATSKE VJERESIJSKE BANKE - ŠIBENIK.

BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke poslove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednine. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

Dionička glavnica K. 1.000.000

Pričuvena zaklada 100.000
Centralna Dubrovnik - - - - -
- - Podružnica u Splitu i Zadru.
Priskrbiljuje zajmove uz amortizaciju kotarima, općinama, i javnim korporacijama.

MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razlietretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srećaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje proti gubitku kod zdriebanja. Revizija srećaka i vrijednostnih papira bezplatno. Unovćenje kupona bez odbitka.

ZALAGAONICA

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje itd. uz najkulantnije uvjete.

JADRANSKA BANKA U TRSTU

Bankovne prostorije u ulici Cassa di risparmio, Br. 5.
..... Vlastita zgrada.

Obavlja sve bankovne i mjenične poslove: eskomptuje mjenice, daje predujmove na vrijednostne papire, kao i na robu ležeću u javnim skladištima.

Kupuje i prodaje vrijednostne papire, svake vrsti, devize, inozemni zlatni i srebrni novac, te banknote i unovčuje kupovne i izdriebane papire uz najpovoljnije uvjete.

Izdaje doznake na sva glavniža tržišta monarhije i inozemstva, te otvara vjeresije uz izprave (dokumnte) ukrcavanja.

Prima novac na stedioničke knjižice u tekući i giro račun.

Obavlja sve burzovne naloge najbrže i najsavjetnije uz vrlo umjerene uvjete.

Posreduje i konvertira hipoteke kod prvih hipotekarnih zavoda uz najniže uvjete.

NOVO ustanovljena

Hrvatska Tiskara

u Šibeniku

(ulica Stolne Crkve).

Preporučuje se najtoplije P. N. Obćinstvu za izradbu svakovrstnih radnja, kao: raznih djela i brošura, posjajnica, kuverata, listovnih i trgovačkih

papira, zaručnih i vjenčanih objava, osmrtnica i sve druge u tu struku zasjecajuce radnje. Jamci za tačnu i modernu izradbu uz posve umjerene cene.

JEDINA HRVATSKA TVORNICI VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

Častim se preporučiti p. n. obćinstvu, poštovanom svećenstvu, crkvama, bra-tovštinama, svoju krasnu uredjenu

TVORNICU VOŠTANIH SVIEĆA

Kod mene se dobit mogu izvrsne, a od mnogih priznate u svim veličinama

— svieće od pravog pčelinjeg voska —

kao i finog crkvenog tamjana.

Prodajem dobra vrcanog — po zdravlje — korisna meda Klg. po K. 1:20.

Kupujem uz dobru cianu u svim kolikocama žutog voska.

Svaku i najmanju naruču p. n. mušterija obavljam najspremnije, kao i uz najpovoljnije uvjete.

S veleštovanjem

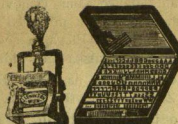
VLADIMIR KULIĆ
Šibenik (Dalmacija) Glavna ulica.

JEDINA HRVATSKA TVORNICI VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU.

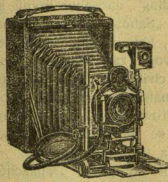
SVOJ K SVOME SVOJ K SVOME

KNJIŽARA I PAPIRNICI IVANA GRIMANI - A

Glavna ulica - ŠIBENIK - Glavna ulica

Preduzimlje naruče svakovrstnih pečata od kantschucka i kovine.

Skladište fotografskih aparata i svih nuzgrednih potrebština.

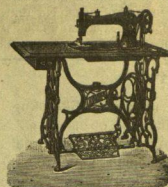
preporuča svoj veliki izbor liepih HRVATSKIH, TALIJANSKIH, NJEMAČKIH I FRANCUZKIH KNJIGA, romana, slovnica, riečnika, onda pisacih sprava, trgovačkih knjiga, uredovnog papira, elegantnih listova za pisma, razglednica i t. d.

Prima preplate na sve hrvatske i strane časopise

uz originalnu cianu sa tačnim i brzim dostavljanjem u kuću.

Velika zalaha svakovrstnih

toplomjera, zvieker-naočala od najbolje vrsti i leća u svim gradacijama. VANJSKE NARUČBE OBAVLJA KRETOM POSTE.

Skladište najboljih i najjeftinijih šivaćih strojeva „SINGER“ najnovijih sistema.

Banka Commerciale Triestina

prima:

Uložke u krunam uz uložničke Listove:

sa odkazom od 5 dana uz 2 3/4 %
" " " 15 " " 3 %
" " " 30 " " 4 1/4 %

Uložke u zlatnim Napoleoneima ili u engl. funtim.

(sterlinam) uz uložničke Listove:

sa odkazom od 15 dana uz 2 1/2 %
" " " 30 " " 2 1/2 %
" " " 3 " " 3 %

NB. Za uložne listove sada u toku, novi kamatnik ulazi u kriepost 15.og Novembra i 10.og Decembra o. g.; izdaje blagajničke doznacnice na donosioca sa škadencom od 1 mjeseca uz kamatnjak od 1 1/2 %.

Banko-Ziro i Tekući račun. Valuta od dana uloženja, uz kamatnjak koji će se ustanoviti; obavlja inkasso mjestnih računa, mjenica glasećih na Trst, Beč, Budimpeštu, Prag i druge glavne gradove Monarhije, te plaća domicile svojih korentista bez ikakvog troška.

Izdaje uložne knjižice na štednju uz dobit od 3 1/2 %.

Otvara tekuće račune u raznim vrijednotama. Inkassi: Obavlja utjerivanje mjenica na sva mjesta Inostranstva, odrezaka i izdriebanih vrijednostnih papira uz umjerene uvjete.

Izdaje svojim korentistima doznacnice na Beč, Aussig, Bielitz, Brno, Budimpeštu, Carlsbad, Cervignano, Cormons, Cernovicu, Eger, Rieku, Friedek, Gablonz, Goricu, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Lavov, Linz, Olomuc, Pilsen, Polu, Prag, Prossnitz, Dubrovnik, Solnograd (Salzburg), Split, Peplitz, Troppau, Warnsdorf, Bučko-Novomjesto i druge gradove Monarhije bez ikakvog troška, a na Inozemstvo po najboljem dnevnom tečaju.

Izdaje Kreditne listove na sva mjesta Monarhije i Inozemstva.

Bavi se kupnjom uz tovarne dokumente u Novi Jork, London, Pariz, Hamburg, itd. itd. uz umjereni kamatnjak.

Daje predajme na vrijednostne papire, robu, warrants i tovarne dokumente uz uvjete, koje će se ustanoviti.

Daje jamčevinu za carine skladišta Kontriranja (Contrirungs-Lager).

Preuzimlje u pohranu i upravljanje: U sobi sigurnosti, koja pruža najveću garanciju proti kojoj mu drago pogibelji provale i vatre i kojoj je posvećen osobiti nadzor sa strane bankovnih organa, primaju se u pohranu vrijednostni papiri, zlato, srebro i dragocienasti, uz povoljne uvjete, te se na zahtjev preuzima i upravljanje istih.

Osjeganje vrijednote proti gubitcim žriebanja.

Banka Commerciale Triestina.

NE ČITATI

samo već kušati se mora

davno prokušani medicinski

STECKENPFERD

od Ilijanova mlieka SAPUN

od BERGMANNA i Druga, Draždjani i Tetschen na/L. od prije poznat pod imenom BERGMANNOVA SAPUNA

od Ilijanova mlieka da se lice oslobodi od sunšanih pjegica, da zadobije bijeli tein i nježnu boju.

Preplatno komad po 80 para

u drogariji VINKA VUČIĆA ŠIBENIK.

Svaki trgovac koji ne oglasuje svoju robu, ustupa mjesto svojim takmacima, koji oglasuju.

HRVATI,
sjetite se družbe
sv.
Čirila i Metoda.

SVOJ K SVOMU!

HRVATI!

Prigodom otvorenja škola nabavljajte sve

Školske knjige i školske potrebštine

od

Hrvatske Knjižarnice u Zadru,

koja sav svoj prihod daje „Hrvatskom dobrotvornom društvu u Zadru“ za podpiranje siromašnih učenika hrvatskih škola u još otuđenom Zadru.

Vanjske naručbe obavljaju se brzo i tačno.

Cienu umjerene! Preprodavačima popust!